

Polži.

(Slika iz jesenskega gozda. — I. Makov.)

o je bilo tako torej, tako,“ začel je polž in takoj prenehal, menda, ker se ni mogel takoj spomniti, kako naj bi dobro začel, kakor se taka majhna zadrega tudi nam pogosto pripeti v življenju, najrajše pa takrat, kadar je najbolj sila odgovoriti; že veste menda, kako mislim. „To je bilo lansko leto; ravno takle dan je bil v pozni jeseni. Jaz sem bil prenočil doli pri gozdarjevi koči za zidom. Naj torej tu začnem. Gozdarjeva hiša je bila proti navadi zelo živa. Zgodaj zjutraj je stal pred hišo pripravljen voz. Kmalu sem spoznal, kaj da imajo: gozdarjev sinček je odhajal v mesto v šolo. To je bilo lansko leto, in ko sem to zapazil, veš, da mi je preveliko veselje vzelo ves um in pamet, kar ga nosim s hišo svojo vred po svetu. Ta šolarček je bil najhujši sovražnik ne samo našega rodu, ampak sploh vseh gozdnih prebivalcev. Tako sem vsaj sodil jaz in mislim, da ne napačno. Le pomisli, če je dobil koga izmed nas, del ga je v svojo torbo ter ga odnesel domov, in kdo ve, kaj je delal ž njim. Sumimo lahko, da dobro ne, ker ni nikdar nobeden prišel nazaj povedat, kako se mu godi pri gozdarju; le enkrat je prišel eden — če se ne motim lansko pomlad — jaz sem tovoril s svojo neprecenljivo hišo črez Sivi klanec, saj veš, takrat sem se ravnokar dobro prebudil in takrat sem našel svojega dobrega znanca — kako se je imenoval, ti si ga menda tudi poznal, kako že? Polž je pomislil.

„Slinoced morda“.

„O ne, to je bil, to je bil — no kdo že?“

„A, pusti, naj bo, kdor hoče, pripoveduj dalje.“

„No, eden je bil torej, naj bo že kdor hoče, saj je vse eno. Vprašal sem ga, od kod in kam. Bil je bolan. Rekel je, da se je spomladi zbudil pri Gozdarju za pečjo“

„Za pečjo?“ začudi se oni.

„Da, prav za pečjo. Pravil je, da se je v jeseni zaslinil in potem ni nič vedel, kdaj je prišel sovražnikom v roke. Vzbudila ga je, kakor vsacega, prijazna, blagodejna gorkota, jel je laziti po zapečku in vsi so vpili po hiši:

„Polž, polž!“

„Tako so vpili, a kaj so storili ž njim? Zdi se mi, da je to Slinoced. Naj bo ta ali oni, tako je bilo. On je, nesrečnež, lazil, lazil, in ob peči se je takoj prikazalo nekaj glav. Mogočno so vpili: „polž, polž,“ in se mu smejali. Ko so se ga vsi nagledali, obsodili so ga vsi ob enem“

Polž je postal in gledal svojega tovariša, ta je zadrževal sapo od samega strahu.

„Trdosrčneži,“ rekel je in čakal, kdaj izgovori pripovedovalec ono grozno sodbo, ki se je zvršila nad nesrečnim njegovim sorodnikom. „Gotovo so ga ubili,“ je rekel.

„Kako“, ugovarjal je oni „kam pa misliš? Kaj ti nisem rekel, da sem pozneje ž njim govoril na Sivem klancu?“

„O, saj res!“ in globoko se je oddahnil ter nadaljeval: „Hvala Bogu, saj vidiš, da komaj čakam konca.“

„Ko so se ga vsi nagledali, obsodili so ga torej vsi ob enem, to sem že omenil. Zavpili so vsi hkrati: ‘ven ž njim,’ in neka dobra roka se je iztegnila in nekolikokrat precej trdo prevlekla ušesa mladega dečka, ki se je najbolj veselo smejal, tako da je zdaj naenkrat pokazal dvoje belih sprednjih zob in zajokal. Nato so zopet vsi ponovili: ‘ven ž njim!’“

„Saj so vendar dobri, glej.“

„Le stoj, zunaj je ležal sneg.“

„Ojej, to je druga!“

„Druga, druga. In tisti fantiček ga je odnesel ven na prosto v — sneg. K sreči je menda potem nesrečnež našel listnico, v najhujšem času, ter se tam skrival, dokler ni — v njegovo največjo srečo v kratkem — pomladnje solnce raztopilo sneg in je bilo mogoče oditi v svet. Tako se mu je godilo, a nam niti vsega povedal ni, kdo ve, koliko je prestal revež.“

„Da, da.“

„In z drugimi je ravno taka. Na mojo veliko nesrečo sem se torej jaz tisto noč pripeljal k gozdarjevi hiši. Danes je bil pri gozdarju tudi oni sivi gospod, ki ga večkrat vidimo v gozdu; nazivali so ga gospod profesor.“

„Grozovito neusmiljen“, pridejal je oni.

„Prav praviš, jaz sem že okusil, kaj se pravi priti njemu v roke.“

„Jaz pa srečno še ne; pa Bog me varuj pred njim.“

„Jaz sem se torej pritisnil k zidu in poslušal. Vse je kazalo na to, da odhajata dva naša najhujša sovražnika v mesto in da bo zopet eno leto mir.“

„Niti eno leto ne“, popravil mu je oni.

„No niti eno leto ne, a kaj je rekel? Pojdi, rekel je starec mlajšemu, danes nama je še odprt gozd, pozneje ne bo več; dolgo časa ga ne boš mogel zopet uživati, in kesal se boš za vsako urico, katere nisi vestno porabil v bližini gozda, ko si imel še priliko, zahajati vanj; pojdi, greva nad polže.“

„Nad polže“, vstrašil se je in začudil sopotnik in se ozrl okoli sebe v strahu za svojo varnost.

„Nad polže, pomisli. Kaj sem hotel storiti? Vedel sem, da je na meni ležeča rešitev marsikaterega naših in žrtvovati se za druge, za občo blaginjo kaj storiti, to veš, da je prvo in mora biti prvo med nami, če ne, uniči nas skupni sovražnik. In hitel sem v gozd naznanjat svojcem, kaka nevarnost jim preti. Želja moja je bila storiti, kolikor je še mogoče, saj mnogo pomôči se itak ni dalo.“

„Seveda ne.“

„Kaj naj storim? Takoj v Jarku sem srečal dva svoja sorodnika, bližnja sorodnika. Gotovo se še spominjaš na mladega Hišonosa in njegovega starega strica.“

„Seveda, on je bil najlepši polž na celi gori.“

„Da, da. On je bil kras Golega grebena, a danes ga ni več. Velik lep, kakor junak, a njegova lepota mu je bila v pogubo.“

Polž je kakor v žalostnih spominih zatopljen malo pomislil, potem pa nadaljeval:

„Došel sem ga torej v Jarku. ‚Bežita‘, rekel sem, ker jaz sem ljubil lepega Hišonosa, ki je bil kras našega rodu, in sem se vedno bal zanj. ‚Bežita‘, rekel sem in šla sta z menoj proti grmovju, a starec ni mogel brzo hoditi in ostajal je zadaj. Kaj pa je, kaj pa je, vpraševal je, saj ni nič hudega, stojta vendar, ne puščajta me starca brez moči, brez pomoči. Kaj sem hotel? A Hišonos je bil požrtvovalen. Dasi se mu je odpiralo življenje v najlepših podobah, dasi je bil mlad, poln nad, on ni bežal in šel z onim starim vred. Kmalu so bili sovražniki za petami; a zdaj je bilo prepozno, vsak beg bi bil zastonj. Prišla sta do nas.“

„Glej“, rekel je starec, „tu jih imava na izbiro.“

„Mi smo se skrili v svoje hiše, a vendar sta spoznala, da je mladi Hišonos največ vreden od vseh treh. Vzela sta vse tri, presodila nas, in čez nekaj trenutkov je odletel stari stric Hišonosov daleč v travo. Pregledala sta mene in me, hvala Bogu, izpustila, vrgla sta me v grmovje, a najboljšega sta vzela s seboj.“

„Kam?“

„V mesto. In jaz sem presodil tako, da bo morda celo eden našega rodu kdaj kaj več kot navaden polž.“ Tovariš je ostal in ga gledal z začudenjem.

„Kaj praviš?“

Hišonosa je spravil oni gospod v svojo torbo in ga odnesel v mesto, kaj naj to pomeni? Hišonos je bil kras vsega Golega grebena.“

„Kdo ve, kaj naredijo ž njim, kaj dobrega ne moremo pričakovati.“

„Ti se motiš. Mi imamo preteklost za seboj. Kako slavo je užival naš prednik v nekem mestu na Kranjskem, pomisli ti. Res je bil zaprt in priklenjen, a to je bilo potrebno, ker je bil junak, in se obnašal kot divja zver. Tako je, in še danes ni v najmanjši časti pri meščanih istega mesta, ki je skoraj ravno po polžu postalo svetovno znano.“

„To je res.“

„In dalje, poslušaj uganko: Biba leze, biba ni, roge ima, kozel ni; da, to ni niti biba niti kozel, ampak le polž, ki ima prednost pred obema. Celo po drugih mestih in vaseh so vsprejeli nas kot nekake zaščitnike v svoj grb in ti potem dvomiš o resnici mojih besedij?“

„Dvomim še vedno in le stari izkušeni Lenolez bi me mogel prepričati o nasprotnem...“

„Dobro, razsodi naj Lenolez, a videl boš, da sodim jaz prav. Kaj vemo mi, kaj se godi po svetu. Nič ne vemo, a v šolah se učijo mnogo, zato gredo ljudje v šolo, in zakaj bi ne mogli tudi v našem rodu imeti v bodoče junake in učenjake, kakor smo to imeli v preteklih časih? Vsi niso za šolo, zato nas so ogledali naši sovražniki; strica Hišonosovega niso marali, z menoj tudi niso bili zadovoljni. Pa tudi pastirji ne gredo v šole, a gozdarjev gre, razumeš li stvar?“

„Razumem, a ti si vendar preveč misliš, boter.“

„Najbrže nič preveč, a skoraj bomo videli.“

Molčé sta lezla dalje, kajti javor, poleg katerega je stanoval Lenolez, je bil že blizu.

(Konec prih.)

